NN 46/2022 (15.4.2022.), Zakon o zaštiti prijavitelja nepravilnosti

HRVATSKI SABOR

572

Na temelju članka 89. Ustava Republike Hrvatske, donosim

ODLUKU

O PROGLAŠENJU ZAKONA O ZAŠTITI PRIJAVITELJA NEPRAVILNOSTI

Proglašavam Zakon o zaštiti prijavitelja nepravilnosti, koji je Hrvatski sabor donio na sjednici 8. travnja 2022.

Klasa: 011-02/22-02/30
Urbroj: 71-10-01/1-22-2
Zagreb, 11. travnja 2022.

Predsjednik
Republike Hrvatske
Zoran Milanović, v. r.

ZAKON

O ZAŠTITI PRIJAVITELJA NEPRAVILNOSTI

I. OPĆE ODREDBE

Sadržaj

Članak 1.

Ovim Zakonom uređuje se prijavljivanje nepravilnosti, postupak prijavljivanja nepravilnosti, prava osoba u postupku prijavljivanja, obveze tijela javne vlasti te pravnih i fizičkih osoba u vezi s prijavom nepravilnosti, kao i druga pitanja važna za prijavu nepravilnosti i zaštitu prijavitelja nepravilnosti.

Primjena pravne stečevine Europske unije

Članak 2.

Ovim Zakonom se u hrvatsko zakonodavstvo preuzima Direktiva (EU) 2019/1937 Europskog parlamenta i Vijeća od 23. listopada 2019. o zaštiti osoba koje prijavljuju povrede prava Unije (SL L 305, 26. 11. 2019.).

Cilj

Članak 3.

Cilj je ovoga Zakona učinkovita zaštita prijavitelja nepravilnosti koja uključuje i osiguravanje dostupnih i pouzdanih načina prijavljivanja nepravilnosti.

Područje primjene Zakona

Članak 4.

(1) Ovim Zakonom propisuje se zaštita osoba koje prijavljuju nepravilnosti:

a) koje su obuhvaćene područjem primjene akata Europske unije navedenih u dijelu I. Priloga ovom Zakonu koji se odnose na sljedeća područja:

– javnu nabavu

– financijske usluge, proizvode i tržišta te sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma

– sigurnost i sukladnost proizvoda

– sigurnost prometa

– zaštitu okoliša

– zaštitu od zračenja i nuklearnu sigurnost

– sigurnost hrane i hrane za životinje, zdravlje i dobrobit životinja

– javno zdravlje

– zaštitu potrošača

– zaštitu privatnosti i osobnih podataka te sigurnost mrežnih i informacijskih sustava.

b) koje utječu na financijske interese Europske unije kako je navedeno u članku 325. Ugovora o funkcioniranju Europske unije i dodatno utvrđeno u relevantnim mjerama Europske unije

c) koje se odnose na unutarnje tržište, kako je navedeno u članku 26. stavku 2. Ugovora o funkcioniranju Europske unije, uključujući povrede pravila Europske unije o tržišnom natjecanju i državnim potporama, kao i povrede koje se odnose na unutarnje tržište u odnosu na radnje kojima se krše pravila o porezu na dobit ili aranžmane čija je svrha ostvariti poreznu prednost koja je u suprotnosti s ciljem ili svrhom primjenjivog zakonodavstva o porezu na dobit

d) koje se odnose na druge odredbe nacionalnog prava ako se takvim kršenjem ugrožava i javni interes.

(2) Odredbe ovoga Zakona ne primjenjuju se na području obrane i nacionalne sigurnosti osim ako ista nisu obuhvaćena zakonodavstvom Europske unije navedenim u dijelu I. Priloga ovom Zakonu.

(3) U skladu sa stavkom 2. ovoga članka, tijela u čijem su djelokrugu poslovi nacionalne sigurnosti i obrane donijet će posebni akt kojim će se urediti zaštita prijavitelja nepravilnosti te postupak prijavljivanja nepravilnosti u području ključnih sigurnosnih i obrambenih interesa, a vodeći računa o zaštiti ključnih sigurnosnih i obrambenih interesa.

Odnos s drugim propisima

Članak 5.

(1) Ako su zakonodavstvom Europske unije navedenim u dijelu II. Priloga ovom Zakonu predviđena posebna pravila o prijavljivanju nepravilnosti, primjenjuju se ta pravila. Odredbe ovoga Zakona primjenjuju se u mjeri u kojoj pitanje nije obvezno uređeno aktima Europske unije iz dijela II. Priloga ovom Zakonu.

(2) Ovim se Zakonom ne derogira primjena prava Europske unije ili nacionalnog prava koje se odnosi na:

a) zaštitu klasificiranih podataka

b) obvezu čuvanja odvjetničke tajne

c) obvezu čuvanja podataka koji se odnose na zdravlje pojedinca

d) tajnost sudskih vijećanja

e) pravila o kaznenom postupku.

(3) Unutarnje ili vanjsko prijavljivanje ili javno razotkrivanje ne utječe na pravo prijavitelja da u bilo kojem trenutku podnese prijavu izravno tijelima ovlaštenim na postupanje prema sadržaju prijave sukladno posebnom zakonu i uspostavljenim sustavima otkrivanja i postupanja po nepravilnostima.

Značenje izraza u ovom Zakonu

Članak 6.

Pojedini pojmovi u smislu ovoga Zakona imaju sljedeća značenja:

1. *nepravilnost* su radnje ili propusti koji su protupravni i odnose se na područje primjene i propise navedene u članku 4. ovoga Zakona, ili su u suprotnosti s ciljem ili svrhom tih propisa

2. *informacije o nepravilnostima* su informacije, uključujući opravdane sumnje, o stvarnim ili mogućim nepravilnostima koje su se dogodile ili su vrlo izgledne u organizaciji u kojoj prijavitelj radi ili je radio ili neposredno treba ili je trebao započeti raditi ili u drugoj organizaciji s kojom je prijavitelj u kontaktu ili s kojom je bio u kontaktu u radnom okruženju, te o pokušajima prikrivanja takvih nepravilnosti

3. *prijavitelj nepravilnosti* je fizička osoba koja prijavljuje ili javno razotkriva nepravilnosti o kojima je saznala u svom radnom okruženju

4. *prijava* ili *prijaviti* je usmeno ili pisano prenošenje informacija o nepravilnostima

5. *»radno okruženje«* su profesionalne aktivnosti u javnom ili privatnom sektoru u okviru kojih, neovisno o prirodi tih aktivnosti, osobe stječu informacije o nepravilnostima i u okviru kojih bi te osobe mogle doživjeti osvetu ako prijave takve nepravilnosti, uključivši situaciju kada je aktivnost u međuvremenu prestala ili neposredno treba ili je trebala započeti.

Takve aktivnosti posebno uključuju:

a) osobe u radnom odnosu

b) osobe koje imaju položaj samozaposlenih osoba

c) imatelje dionica i poslovnih udjela, kao i osobe koje su članovi upravnog, upravljačkog ili nadzornog tijela trgovačkog društva, uključujući neizvršne članove, te volontere i plaćene ili neplaćene vježbenike

d) osobe koje rade pod nadzorom i u skladu s uputama ugovaratelja, podugovaratelja i dobavljača

e) osobe koje na bilo koji način sudjeluju u djelatnostima pravne ili fizičke osobe

6. *poslodavac* je tijelo javne vlasti, fizička ili pravna osoba prema zakonu kojim se uređuju radni odnosi, te tijelo javne vlasti, fizička ili pravna osoba kod koje prijavitelj nepravilnosti obavlja profesionalne aktivnosti u radnom okruženju

7. *tijela javne vlasti* su određena odredbama zakona kojim se uređuje pravo na pristup informacijama

8. *povezane osobe* su:

a) pomagači prijavitelja nepravilnosti

b) srodnici, kolege i sve druge osobe povezane s prijaviteljem nepravilnosti koje bi mogle pretrpjeti osvetu u radnom okruženju

c) pravni subjekti u vlasništvu prijavitelja nepravilnosti, za koje prijavitelji nepravilnosti rade ili s kojima su prijavitelji na drugi način povezani u radnom okruženju

9. *osveta* je svaka izravna ili neizravna radnja ili propust u radnom okruženju potaknuta unutarnjim ili vanjskim prijavljivanjem ili javnim razotkrivanjem, a uzrokuje ili može uzrokovati neopravdanu štetu prijavitelju

10. *povjerljiva osoba* je fizička osoba zaposlena kod poslodavca ili treća fizička osoba imenovana od strane poslodavca radi zaprimanja prijava nepravilnosti, komunikacije s prijaviteljem i vođenja postupka zaštite u vezi s prijavom nepravilnosti

11. *prijavljena osoba* je tijelo javne vlasti, fizička ili pravna osoba koja je u prijavi ili pri javnom razotkrivanju nepravilnosti navedena kao odgovorna za počinjenje nepravilnosti ili s njom povezana osoba

12. *daljnje postupanje* je svaka radnja koju je primatelj prijave nadležan za ispitivanje nepravilnosti ili bilo koje drugo tijelo ili osoba, organizacijska cjelina odnosno tijelo nadležno za postupanje po sadržaju prijave nepravilnosti poduzelo radi procjene točnosti navoda iz prijave i, prema potrebi, rješavanja prijavljene nepravilnosti, uključujući mjere kao što su unutarnja istraga, istraga, progon, mjera za povrat sredstava ili zaključivanje postupka

13. *povratna informacija* je pružanje informacija prijaviteljima u vezi s predviđenim ili poduzetim daljnjim postupanjima te o razlozima za takvo daljnje postupanje

14. *pomagač prijavitelju nepravilnosti* je fizička osoba koja pomaže prijavitelju nepravilnosti u postupku prijavljivanja u radnom okruženju.

Rodna neutralnost

Članak 7.

Izrazi u ovom Zakonu koji imaju rodno značenje odnose se jednako na muški i ženski rod.

Zabrana sprječavanja prijavljivanja nepravilnosti i pokretanja zlonamjernih postupaka

Članak 8.

(1) Zabranjeno je sprječavanje ili pokušaj sprječavanja prijavljivanja nepravilnosti.

(2) Odredbe općeg ili pojedinačnog akta poslodavca te pravnog posla kojima se propisuje zabrana prijavljivanja nepravilnosti nemaju pravni učinak.

(3) Zabranjeno je pokretanje zlonamjernih postupaka protiv prijavitelja nepravilnosti, povezanih osoba te povjerljivih osoba i njezinih zamjenika.

Zabrana osvete

Članak 9.

(1) Poslodavac se ne smije osvećivati, pokušavati osvećivati ili prijetiti osvetom prijavitelju nepravilnosti, povezanim osobama te povjerljivoj osobi i njezinu zamjeniku zbog prijavljivanja nepravilnosti odnosno javnog razotkrivanja.

(2) Osvetom iz članka 6. točke 9. ovoga Zakona osobito se smatraju postupci:

a) privremenog udaljavanja, otkaza, razrješenja ili jednakovrijednih mjera

b) degradiranja ili uskraćivanja mogućnosti za napredovanje

c) prijenosa dužnosti, promjene mjesta rada, smanjenja plaće, promjene radnog vremena

d) uskraćivanja mogućnosti za osposobljavanje

e) negativne ocjene rada ili preporuke za zapošljavanje

f) nametanja ili određivanja stegovne mjere, prijekora ili druge sankcije, uključujući financijsku sankciju

g) prisile, zastrašivanja, uznemiravanja ili izoliranja

h) diskriminacije, stavljanja u nepovoljni položaj ili nepravednog tretmana

i) uskrate ponude za sklapanje ugovora na neodređeno vrijeme, a za to su bili ispunjeni zakonski uvjeti, ako je radnik imao opravdano očekivanje da će mu isti biti ponuđen

j) nesklapanja uzastopnog ugovora o radu na određeno vrijeme u skladu s odredbama nacionalnog prava u području radnih odnosa, ili njegova prijevremenog raskida

k) prouzročenja štete, uključujući štetu nanesenu ugledu osobe, osobito na društvenim mrežama, ili financijskog gubitka, uključujući gubitak poslovanja i gubitak prihoda

l) negativnog označavanja na temelju neformalnog ili formalnog sektorskog sporazuma ili sporazuma koji se primjenjuje na cijelu industriju, što može značiti da osoba u budućnosti neće moći naći posao u tom sektoru ili industriji

m) prijevremenog raskida ugovora o nabavi robe ili usluga ili njegova poništavanja

n) poništavanja licencije ili dozvole

o) upućivanja na psihijatrijske ili liječničke procjene.

(3) Odredbe općeg ili pojedinačnog akta poslodavca te pravnog posla kojima se poslodavac osvećuje prijavitelju nepravilnosti ili povezanoj osobi zbog prijavljivanja nepravilnosti ili javnog razotkrivanja nemaju pravni učinak.

Odgovornost prijavitelja nepravilnosti u slučaju prijavljivanja ili javnog razotkrivanja

Članak 10.

(1) Ako osobe prijave informacije o nepravilnostima ili javno razotkriju informacije u skladu s ovim Zakonom, ne smatra se da su prekršile bilo kakvo ograničenje u vezi s otkrivanjem informacija te ni na koji način ne snose odgovornost u pogledu takve prijave ili javnog razotkrivanja pod uvjetom da su imale opravdan razlog vjerovati da su prijava ili javno razotkrivanje tih informacija bili nužni radi razotkrivanja nepravilnosti na temelju ovoga Zakona.

(2) Odredba stavka 1. ovoga članka ne primjenjuje se u slučajevima iz članka 4. stavka 2. i članka 5. stavka 2. ovoga Zakona.

(3) Prijavitelji ne snose odgovornost u pogledu stjecanja prijavljenih ili javno razotkrivenih informacija ili pristupa njima, osim ako takvo stjecanje ili pristup ne predstavlja samostalno kazneno djelo.

(4) Svaka druga potencijalna odgovornost prijavitelja proizišla iz radnji ili propusta koji nisu povezani s podnošenjem prijave ili javnim razotkrivanjem ili koji nisu potrebni za razotkrivanje nepravilnosti na temelju ovoga Zakona i dalje je uređena nacionalnim pravom ili pravom Europske unije.

(5) U sudskim postupcima, uključujući postupke zbog klevete, povrede autorskog prava, povrede tajnosti, povrede pravila o zaštiti podataka, otkrivanja poslovne tajne ili zahtjeva za naknadu na temelju privatnog, javnog ili kolektivnog radnog prava, prijavitelji nepravilnosti ne snose nikakvu odgovornost zbog prijava ili javnih razotkrivanja na temelju ovoga Zakona. Te osobe imaju pravo na temelju te prijave ili javnog razotkrivanja zatražiti odbacivanje predmeta, pod uvjetom da su imale opravdan razlog vjerovati da su prijava ili javno razotkrivanje bili nužni radi razotkrivanja nepravilnosti na temelju ovoga Zakona.

(6) Ako osoba podnese prijavu ili javno razotkrije informacije o nepravilnostima koje su obuhvaćene područjem primjene ovoga Zakona, a te informacije uključuju poslovne tajne, te ako ta osoba ispunjava uvjete za zaštitu iz ovoga Zakona, takva prijava ili javno razotkrivanje smatraju se zakonitima u onoj mjeri u kojoj se takvo pribavljanje, korištenje ili otkrivanje zahtijeva ili dopušta pravom Europske unije ili nacionalnim pravom.

II. PRAVA PRIJAVITELJA NEPRAVILNOSTI, POVJERLJIVIH OSOBA I NJIHOVIH ZAMJENIKA TE POVEZANIH OSOBA

Pravo na zaštitu

Članak 11.

(1) Prijavitelj nepravilnosti ima pravo na:

1. zaštitu identiteta i povjerljivosti

2. sudsku zaštitu

3. naknadu štete

4. primarnu besplatnu pravnu pomoć u skladu sa zakonom kojim se uređuje pravo na besplatnu pravnu pomoć

5. emocionalnu podršku

6. drugu zaštitu predviđenu u postupcima propisanim ovim Zakonom.

(2) Prijavitelju nepravilnosti može se odobriti sekundarna besplatna pravna pomoću u skladu sa zakonom kojim se uređuje pravo na besplatnu pravnu pomoć.

(3) Povezana osoba ima pravo na zaštitu iz stavaka 1. i 2. ovoga članka ako učini vjerojatnim da je prema njoj počinjena ili pokušana osveta, ili joj se prijetilo osvetom zbog povezanosti s prijaviteljem nepravilnosti.

(4) Povjerljiva osoba te njezin zamjenik imaju pravo na zaštitu iz stavaka 1. i 2. ovoga članka ako učine vjerojatnim da je prema njima počinjena ili pokušana osveta, ili im se prijetilo osvetom zbog zaprimanja prijave o nepravilnosti odnosno postupanja po zaprimljenoj prijavi.

Uvjeti za zaštitu prijavitelja

Članak 12.

(1) Prijavitelji nepravilnosti ostvaruju pravo na zaštitu predviđenu ovim Zakonom ako su imali opravdan razlog vjerovati da su prijavljene ili javno razotkrivene informacije o nepravilnostima istinite u trenutku prijave ili razotkrivanja te da su te informacije obuhvaćene područjem primjene ovoga Zakona te ako su podnijeli prijavu u skladu s odredbama ovoga Zakona sustavom unutarnjeg ili vanjskog prijavljivanja nepravilnosti ili su javno razotkrili nepravilnost.

(2) Osobe koje su anonimno prijavile ili javno razotkrile informacije o nepravilnostima, a koje ispunjavaju uvjete iz stavka 1. ovoga članka i čiji je identitet naknadno utvrđen te trpe osvetu, imaju pravo na zaštitu neovisno o tome što su prijavu podnijele anonimno.

(3) Osobe koje nepravilnosti obuhvaćene područjem primjene iz dijela I. i II. Priloga ovom Zakonu prijavljuju nadležnim institucijama, tijelima, uredima ili agencijama Europske unije imaju pravo na zaštitu propisanu ovim Zakonom pod istim uvjetima kao osobe koje podnose prijavu nadležnom tijelu za vanjsko prijavljivanje.

Pomoć prijavitelju nepravilnosti i povezanoj osobi

Članak 13.

Prijavitelja nepravilnosti ili povezanu osobu koja sudjeluje u postupku pred sudom ili drugim tijelom, a zbog neznanja bi mogla propustiti kakvu radnju ili se zbog toga ne bi koristila svojim pravom, sud ili drugo tijelo koje vodi postupak poučit će je o pravima koja joj pripadaju prema ovom Zakonu ili prema propisima koji se primjenjuju u tom postupku te o posljedicama propuštanja radnje.

Obveza zaštite identiteta

Članak 14.

(1) Identitet prijavitelja, odnosno podaci na osnovi kojih se može otkriti njegov identitet te drugi podaci koji su navedeni u prijavi nepravilnosti dostupni su isključivo osobama koje su zadužene za primanje takvih prijava i njihovu daljnju obradu te isti moraju ostati zaštićeni, osim ako prijavitelj nepravilnosti pristane na otkrivanje tih podataka.

(2) Iznimno od stavka 1. ovoga članka, identitet prijavitelja i sve ostale informacije iz stavka 1. ovoga članka mogu se otkriti samo ako je to nužna i razmjerna obveza koja se nalaže pravom Europske unije ili nacionalnim pravom u okviru istraga nacionalnih tijela ili u okviru sudskog postupka, među ostalim radi zaštite prava na obranu prijavljene osobe.

(3) Otkrivanja izvršena na temelju iznimke predviđene stavkom 2. ovoga članka podliježu odgovarajućim zaštitnim mjerama na temelju primjenjivih pravila Europske unije i nacionalnog zakonodavstva. Tijelo koje otkriva identitet prijavitelja obavještava ga prije otkrivanja njegova identiteta, osim ako bi se takvom informacijom ugrozile povezane istrage ili sudski postupci. Prilikom obavješćivanja nadležna tijela prijaviteljima šalju pisanu obavijest s razlozima za otkrivanje povjerljivih podataka.

(4) Odredbe stavka 1. ovoga članka koje s odnose na zaštitu identiteta prijavitelja primjenjuju se i na zaštitu identiteta prijavljenih osoba.

Obrada osobnih podataka

Članak 15.